ISSN: 3060-4923 Impact Factor –7,212

BOSHLANG‘ICH SINF O‘QUVCHILARIDA MILLIY QADRIYATLARGA HURMATNI SHAKLLANTIRISHDA MAHALLA TARBIYAVIY MUHITINING O‘RNI

Egamberdiyeva Yulduz Urinboyevna.
FarDU Pedagogika fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD)
Abdusamadova Madina Sanjarbek qizi
FarDU, 2-bosqich talabasi
+998958358689
https://doi.org/10.5281/zenodo.24397131

Annotatsiya. Maqolada boshlang‘ich sinf o‘quvchilarida mahalladagi milliy qadriyatlarga hurmatni oshirish masalasi yoritilgan. Mahalla, oila va maktabham korligining shakllari tahlil qilinib, o‘qituvchilar va ota-onalar uchun tavsiyalarberilgan.
Kalit so‘zlar: milliy qadriyatlar, mahalla, boshlang‘ich sinf, tarbiya, hamkorlik.

Kirish. Bugungi kunda bolalar kompyuter texnologiyalari ichida ulg‘ayyapti. Telefon va internet orqali ular turli narsalar bilan erta tanishadi. Bu esa o‘z xalqining urf-odati va qadriyatlariga munosabatni pasaytirib yuborishi mumkin.Shu sababli milliy qadriyatlarga hurmatni bolaning dastlabki maktab yillaridayoq shakllantirish muhim vazifaga aylanmoqda [2]. Bu ishda o‘zbek xalqining asrlardavomida sinalgan tarbiya maskani bo‘lgan mahalla alohida o‘rin tutadi [3]. Maqolaning maqsadi mahalla tarbiyaviy muhitining boshlang‘ich sinfo‘quvchilarida milliy qadriyatlarga hurmatni shakllantirishdagi o‘rnini ochibberishdir.

Asosiy qism. Milliy qadriyatlar deganda xalqning tarixiy tajribasidashakllangan va avloddan avlodga o‘tib kelayotgan ma’naviy boyliklar tushuniladi [3]. Ularga kattalarga hurmat, oilaga sadoqat, vatanparvarlik, mehnatsevarlik, mehmondo‘stlik va odob-axloq kiradi. “Kattaga hurmat, kichikka izzat” degan xalqmaqoli bu qadriyatlarning mohiyatini yaxshi ifodalaydi.Mahalla o‘zbek xalqi hayotida qadimdan tarbiyaviy vazifani bajarib kelgan. “Bir bolaga yetti mahalla ota-ona” deganmaqol bola tarbiyasi nafaqat ota-onaning,balki mahallaning ham ishi ekanini bildiradi. Mahallada bola har kuni kattalarningmuomalasini, bir-biriga yordamini, to‘y va marosimlardagi birdamligini o‘z ko‘zibilan ko‘radi. Bunday kuzatuvlar kitobdagi nasihatlardan ko‘ra chuqurroq izqoldiradi.Mahalla muhiti boshlang‘ich sinf yoshidagi (6–10 yosh) bolalarning psixologiyasiga katta ta’sir qiladi [4]. Budavrda bola taqlidchan bo‘ladi,kattalarning xatti-harakatini o‘ziga namuna qiladi va o‘zi ko‘rgan narsani tezroq

o‘zlashtiradi. Agar mahallada kattalar bir-biri bilan hurmat bilan salomlashsa,qo‘shniga yordam bersa, bola ham shunday yurishni to‘g‘ri deb biladi. Aksincha,e’tiborsizlik va beparvolik ham xuddi shunday tez o‘rganiladi.Mahalla tarbiyasining eng samarali yo‘llarini quyidagicha ko‘rsatish mumkin. Birinchisi, otaxon va onaxonlar bilan uchrashuvlar. Bolalar keksalarning hayottajribasini, urush va mehnat yillari haqidagi hikoyalarini tinglab, ularga hurmattuyg‘usini his qiladi. Ikkinchisi, Navro‘z va Mustaqillik kuni kabi bayramlar.Bolalar sumalak tayyorlashda yordam beradi, kichik konsert va ko‘rik-tanlovlarda
qatnashib, an’analarga o‘zi ishtirokchi sifatida kirib boradi. Uchinchisi, hasharlar.Bola

ko‘chasupurish yoki gul ekish kabi ishlarda qatnashib, jamoa bilan mehnatqilishni o‘rganadi.To‘rtinchisi,ertak, maqol va topishmoqlar orqali o‘tkaziladigansuhbatlar. Ular bolaga xalq donishmandligini sodda va qiziqarli shaklda yetkazadi.“Mahalla – mening uyim” kabi kichik loyihalar esa bolada mahallaga nisbatanmas’uliyat hissini uyg‘otadi [5].Biroq mahalla o‘z-o‘zidan kuchli bo‘lib qolmaydi. U oila va maktab bilan hamkorlikda samarali natija beradi [1; 2]. Amalda bir qancha muammolar ham uchraydi. Ko‘p ota-onalar ish bilan band bo‘lib, bola bilan yetarlicha shug‘ullana olmaydi. Bolalar bo‘sh vaqtini ko‘chada kattalar bilan emas, telefon va o‘yinlar bilan o‘tkazadi. Ayrim mahallalarda bolalar bilan ishlash tartibli emas, tadbirlar faqat bayram kunlari o‘tkaziladi.

Takliflar. Yuqoridagi muammolarni hisobga olib, quyidagilarni tavsiya etish mumkin. Maktab tadbirlar rejasini mahalla bilan kelishgan holda tuzishi lozim. Boshlang‘ich sinf o‘qituvchisi darsdan tashqari mashg‘ulotlarni mahalla bilan bog‘lab, bolalarni otaxon va onaxonlar bilan uchrashtirib turishi kerak. Ota-onalar farzandiga so‘z bilan emas, o‘z xatti-harakati bilan namuna bo‘lishi, haftada kamida bir marta bola bilan birga mahalla tadbirlarida qatnashishi maqsadga muvofiq. Gadjetlardan foydalanish vaqtini cheklab, uning o‘rniga jamoaviy o‘yinlar va hasharlar o‘tkazish ham yaxshi natija beradi.
Xulosa. Mahalla bola uchun kichik jamiyat vazifasini bajaradi. Unda bola milliy qadriyatlarni kitobdan emas, hayotdan o‘rganadi. Mahalla, oila va maktab o‘rtasidagi hamkorlik mustahkam bo‘lgandagina boshlang‘ich sinf o‘quvchilarida milliy qadriyatlarga chuqur hurmat shakllanadi. Shu bois mahalla tarbiyaviy muhitini kuchaytirish ta’lim-tarbiya tizimining muhim yo‘nalishlaridan biri bo‘lib qolishi kerak.

1. **Foydalanilgan adabiyotlar**

1. O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi (yangi tahrir, 2023-yil 30-aprel referendumida qabul qilingan). Lex.uz.
2. O‘zbekiston Respublikasining “Ta’lim to‘g‘risida”gi Qonuni, 2020-yil 23-sentabr, O‘RQ-637-son. Lex.uz: https://lex.uz/docs/-5013007
3. Karimov I.A. Yuksak ma’naviyat – yengilmas kuch. Toshkent: Ma’naviyat, 2008.
4. Hasanboyev J. va boshqalar. Pedagogika (pedagogika nazariyasi va tarixi): oliy o‘quv yurtlari uchun darslik. Toshkent: Asian Book House, 2020.
5. Mavlonova R., Raxmonqulova N. Boshlang‘ich ta’lim pedagogikasi, innovatsiya va integratsiya: o‘quv qo‘llanma. Toshkent: Voris nashriyoti, 2013.